

Η επιστροφή των γλυπτών του Παρθενώνα

του Πέτρου Μηλιαράκη.

Ο Πέτρος Μηλιαράκης δίκηγορεί στα Ανώτατα Ακυρωτικά Δικαστήρια της Ελλάδας και στα Ευρωπαϊκά Δικαστήρια του Στρασβούργου και του Λουξεμβούργου (ECHR και GC-EU) και ταυτόχρονα την παρούσα περίοδο είναι μέλος της Επιτροπής μας των Γερμανικών Επανορθώσεων.

- **το νομικό ζήτημα**

Η συνάδελφός μου Δικηγόρος κα. Αμάλ Αλαμουντίν –Κλούνει προβάλλεται από τα ΜΜΕ ως η Δικηγόρος εκείνη, στην οποία εμπιστεύθηκε η Ελληνική Πολιτεία τη δικαστική (ή και εξώδικη) διεκδίκηση επιστροφής, ορθότερα «επανένωσης», των μαρμάρων του Παρθενώνα, στον τόπο όπου ιστορικώς και ουσιαστικώς ανήκουν.

Επειδή το ζήτημα θα υποστεί πολλές και (ίσως) διάφορες νομικές διατυπώσεις και εκδοχές, με το παρόν κείμενο **παρεμβαίνω**, προκειμένου να καταστήσω σαφές τον «κατά τη γνώμη μου» νομικό λόγο, που θεμελιώνει τα δίκαια της ελληνικής πλευράς.

Αρχικώς όμως, θέλω να παρατηρήσω, ότι τα μάρμαρα του Παρθενώνα, δεν μπορούν να αποκαλούνται (όπως συνήθως αποκαλούνται) ως «Ελγίνεια μάρμαρα». **Η αναφορά αυτή είναι απαράδεκτη!** Τούτο άλλωστε επεσήμαινε εμφαντικώς, η αείμνηστη **Μελίνα Μερκούρη**. Η σπουδαία αυτή Ελληνίδα πρώτη είχε επιστήσει την προσοχή στο ό,τι τα μάρμαρα του Παρθενώνα, «**δεν μπορούν να ονοματίζονται με το όνομα του κλέφτη**»!

Από άποψη ιστορική, αλλά και νομική, θα πρέπει να επισημειωθούν στο παρόν περίγραμμα τα εξής:

Τα μάρμαρα του Παρθενώνα αφορούν συλλογή γλυπτών, που **έχουν κλαπεί** από την Ακρόπολη το 1806 από τον Τόμας Μπρούς, τον 7^ο Κόμη του Έλγιν, που ήταν Πρέσβης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Ο συγκεκριμένος Κόμης απέσπασε φερμάνι από τον Οθωμανό Σουλτάνο για να αποκαθλώσει τα μάρμαρα από τον Παρθενώνα. Αφού τα αποκαθίλωσε αποσχίζοντας τα από τη φυσική τους θέση, τα φυγάδευσε και από το 1816 αποθηκεύτηκαν στο Βρετανικό Μουσείο. Εκτίθενται δε στο κοινό από το 1936.

Για την πολιτιστική αξία των μαρμάρων που εκτίθενται στο Βρετανικό Μουσείο υπ' όψη τα εξής:

Τα μάρμαρα αυτά περιλαμβάνουν αρκετά γλυπτά των αετωμάτων, των μετοπών που απεικονίζουν μάχες μεταξύ των Λαπίθων και των Κενταύρων. Σ' αυτά δε εμφανίζεται η

Ζωοφόρος του Παρθενώνα, που κοσμούσε το ανώτερο τμήμα των τοίχων του σηκού του Ναού (δηλαδή του κυρίως Ναού) σε όλο τους το μήκος. Αντιπροσωπεύουν δε περίπου το μισό(!) από το σύνολο της γλυπτικής διακόσμησης του Παρθενώνα.

Τα κλαπέντα έργα από τον Κόμη του Έλγιν περιλαμβάνουν ακόμη και αντικείμενα από άλλα κτήρια της Αθηναϊκής Ακρόπολης: από το Ερεχθείο, τα Προπύλαια και τον Ναό της Αθηνάς Νίκης. Αφορούν δε κατά τρόπο μοναδικό αριστουργήματα παγκόσμιας σημασίας και αξίας.

Τα προαναφερόμενα είναι κρίσιμη «εισαγωγή» για τη νομική πτυχή του όλου ζητήματος. Το νομικό δε ζήτημα έχει ως εξής:

1) Το πρώτο κρίσιμο νομικό ζήτημα αφορά στη μοναδικότητα της αξίας των μαρμάρων του Παρθενώνα, καθόσον σύμφωνα και με τα διεθνώς δεκτά κριτήρια, αφορούν αριστουργήματα της ανθρώπινης δημιουργικής διάνοιας και συνιστούν μοναδική μνημειακή τέχνη παγκόσμιας παραδοχής, κύρους και σεβασμού. Αυτή η μοναδικότητα είναι και η πρώτη νομική βάση, για όσους γνωρίζουν τα «επίδικα ζητήματα».

2) Όπως προαναφέρθηκε, ο Κόμης του Έλγιν αποκαθήλωσε τα μάρμαρα του Παρθενώνα αποσχίζοντας τα από τη φυσική τους θέση. Πέραν της βάρβαρης αυτής πράξης, που αφορά ασέλγεια και κατ' ουσία βανδαλισμό, ο Κόμης του Έλγιν ουδέποτε απέκτησε ιδιοκτησία επί των μαρμάρων αυτών, αλλά ούτε και το Βρετανικό Μουσείο κατέστη ποτέ ιδιοκτήτης. Και τούτο γιατί, ως προς τον Κόμη, από «τυπική άποψη» το Οθωμανικό φερμάνι που του χορηγήθηκε και που βρίσκεται στο αρχείο του Βρετανικού Μουσείου, πάσχει ακυρότητα, καθόσον δεν φέρει την υπογραφή και τη σφραγίδα του Σουλτάνου, αλλά ούτε και τη συνήθη επίκληση στο Θεό, που συνόδευαν πάντοτε τέτοιες πράξεις, προκειμένου να τις καταστήσουν νόμιμες. Ως προς το Βρετανικό Μουσείο επισημειώνεται, ότι δεν νοείται «χρησικτησία» σε ζητήματα πολιτιστικής κληρονομιάς παγκόσμιας αξίας, που έχουν βιαίως αποκοπεί από την κοιτίδα τους. Τυχόν επίκληση τέτοιου «δικαιώματος», προσκρούει στην «Αρχή της Διατήρησης της Ακεραιότητας των Μνημείων Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς».

3) Το Βρετανικό Μουσείο συνομολόγησε την έλλειψη κυριότητας του ως προς τα μάρμαρα-γλυπτά του Παρθενώνα. Και τούτο, γιατί σε ανακοίνωσή του το έτος 2009, επ' ευκαιρία των εγκαινίων του Μουσείου της Ακρόπολης, εκδήλωσε διάθεση «δανεισμού» των μαρμάρων, υπό την προϋπόθεση όμως, ότι η Ελληνική Κυβέρνηση θα αναγνώριζε πως το Βρετανικό Μουσείο είναι ο ιδιοκτήτης τους. Η συνομολόγηση αυτή του Βρετανικού Μουσείου, σε συνδυασμό με την απόρριψη της πρότασης από ελληνικής πλευράς, αφορούν κρίσιμο νομικό ζήτημα.

4) Σοβαρή νομική βάση υπέρ της επιστροφής των μαρμάρων στον Παρθενώνα, αποτελεί και η θέση της UNESCO, όπου με το κύρος του παγκόσμιου (*ad hoc*) αυτού Οργανισμού στηρίζεται η επιστροφή των μαρμάρων στον τόπο που ανήκουν, με βάση «την Αρχή της Διατήρησης της Ακεραιότητας των Μνημείων Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς».

5) Περαιτέρω νομική βάση δημιουργείται και από το Ευρωπαϊκό Ενωσιακό Δίκαιο. Με βάση την ευρωπαϊκή έννομη τάξη, ήδη από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, ο πολιτισμός αποτελεί ιδιαίτερης αξίας έννομο αγαθό. Με τη Συνθήκη δε της Λισσαβόνας και το άρθρο 167 για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αναγνωρίζεται η υποστηρικτικού χαρακτήρα δράση της Ένωσης σε σχέση με τον πολιτιστικό τομέα, όπου κυριαρχεί ο σεβασμός στην πολιτιστική κληρονομιά. Ο σεβασμός όμως αυτός είναι αντίθετος με την υπαρπαγή έννομων αγαθών ύψιστης πολιτιστικής κληρονομιάς, παγκόσμιας μάλιστα αξίας, όπως είναι τα μάρμαρα-γλυπτά του Παρθενώνα.

6) Ιδιαίτερη νομική βάση αποτελεί η ρύθμιση που αφορά στα πολιτιστικά αγαθά, και η οποία δεσμεύει αμέσως την ενωσιακή έννομη τάξη. Αναφέρομαι στις πρόνοιες της Οδηγίας 93/7 (ΕΕ1993, L74/74). Σχετική επίσης είναι και η Οδηγία 96/100 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17^{ης} Φεβρουαρίου 1997, καθώς και η Οδηγία 2001/38 (ΕΕ L 187/2001).

Με βάση το παράγωγο δίκαιο της ενωσιακής έννομης τάξης, ρητώς αναγνωρίζεται το δικαίωμα επιστροφής των πολιτιστικών έργων στην κοιτίδα τους.

Με τους προαναφερόμενους κανόνες υφίστανται δύο ρυθμίσεις: Η **πρώτη** επιβάλλει την επιστροφή των πολιτιστικών έργων που έχουν φυγαδευτεί παρανόμως από το έδαφος Κράτους-Μέλους μετά την 1^η Ιανουαρίου 1993. Η **δεύτερη** αφορά επίσης την επιστροφή των πολιτιστικών έργων που έχουν φυγαδευτεί παρανόμως πριν το έτος 1993, εφόσον το Κράτος-Μέλος έχει προβεί σε αίτηση επιστροφής τους. Για τη δεύτερη περίπτωση αναφέρομαι ρητώς στις διατάξεις των άρθρων 13, 14 παρ. 2 και 15 της Οδηγίας 93/7 (ΕΕ1993, L74/74).

7) Ιδιαίτερος, ως προς τις προαναφερόμενες Οδηγίες, επισημειώνεται ότι τα Κράτη-Μέλη είναι υποχρεωμένα να μεταφέρουν την Οδηγία στην εσωτερική έννομη τάξη και να προσαρμόσουν την εσωτερική νομοθεσία στις ρυθμίσεις της Οδηγίας εντός της προβλεπόμενης προθεσμίας.

Υπ' όψη δε ότι η εσωτερική κατανομή των εθνικών αρμοδιοτήτων είναι αδιάφορη για το Ευρωπαϊκό Ενωσιακό Δίκαιο, όπως νομολογεί και το δικαιοδοτικό Όργανο του Λουξεμβούργου (βλ. ΔΕΚ/ΔΕΕ υποθ. 103/88 Constanzo /Comunedimilano, Συλλ. 1989, 1861).

Συνεπώς το Ηνωμένο Βασίλειο δεν μπορεί να επικαλεσθεί εσωτερικό δίκαιο προκειμένου να αποφύγει τη συμμόρφωση προς τις επιταγές της Οδηγίας, όπως έχουν αποφανθεί οι Δικαστές του Λουξεμβούργου (βλ. ΔΕΚ/ΔΕΕ υποθ. 10/76 Επιτροπή/Ιταλία, Συλλ. 1977, 709, υποθ. 102/79 Επιτροπή/Βέλγιο, Συλλ. 1980, 1473).

Ο ισχυρισμός αυτός που αφορά συμμόρφωση στις πρόνοιες της Οδηγίας, είναι βάσιμος ακόμη και για την εξώδικη επίλυση της διαφοράς.

Τα προαναφερόμενα επτά (7) κρίσιμα σημεία αποτελούν σημαντικό νομικό «οπλοστάσιο» για την επιστροφή (επανένωση) των μαρμάρων του Παρθενώνα στην κοιτίδα τους.

Σε κάθε περίπτωση η συνάδελφος μου κα. Αμάλ Αλαμουντίν-Κλούνει, καθώς και οι συνεργάτες της, θα πρέπει να γνωρίζουν ότι οι ενέργειές τους θα παρακολουθούνται από τους Έλληνες νομικούς και θα τυγχάνουν του ανάλογου σχολιασμού!